

הלכות עדות פֶּרֶק יז

א. מי שֶׁהֵעִידוּ לוֹ אֲנָשִׁים רַבִּים וּגְדוּלִים בְּחֻכְמָה וּבִירָאָה, שֶׁהֵם רְאוּ פְּלוֹנִי שֶׁעָבַר עֲבֵרָה פְּלוֹנִית, אוֹ שְׁלוֹה מְפֻלוֹנִי אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵאֲמִין הַדָּבָר בְּלִבּוֹ כְּאִלוֹ רָאָהוּ לֹא יַעֲיֵד, עַד שִׁירָאָה הַדָּבָר בְּעֵינָיו, אוֹ יוֹדֶה לוֹ הַלּוֹוֶה מִפִּי וַיֹּאמֶר לוֹ, הִיָּה עָלִי עַד: שֶׁנֶּאֱמַר "אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע" (ויקרא ה, א). וְאִין לָךְ עֵדוֹת שְׁמִתְקִימַת בִּירָאָה אוֹ בִּידִיעָה, אֲלֵא עֵדוֹת מָמוֹן. וְכָל הַמַּעֲיֵד מִפִּי אֲחֵרִים הָרִי זֶה עַד שֶׁקֶר, וְעוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה: שֶׁנֶּאֱמַר "לֹא-תַעֲנֶה בְּרַעַךְ עַד שֶׁקֶר" (שמות כ, יב).

ב. לְפִיכָךְ מֵאֲמִין אֵף עַל עֲדֵי מָמוֹן. וְכִיצַד מֵאֲמִין עַל עֲדֵי מָמוֹן: מֵאֲמִין עָלֶיהֶן בְּפָנֵי הַכֹּל, וּמוֹדִיעִין אוֹתָם כּוֹחַ עֵדוֹת הַשֶּׁקֶר, וּבִשְׁתַּת הַמַּעֲיֵד בָּהּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלַעוֹלָם הַבָּא; וְאַחֵר כָּךְ מוֹצִיאִין אֶת כָּל הָאָדָם לַחוּץ, וּמְשִׁירִין אֶת הַגְּדוֹל שְׁבַעֲדִים, וְאוֹמְרִין לוֹ, אָמַר הֵיאֵךְ אֶתָּה יוֹדַע שְׁזֶה חַיֵּב לָזֶה.

ג. אִם אָמַר הוּא אָמַר לִי, חַיֵּב אָנִי לוֹ, אִישׁ פְּלוֹנִי אָמַר לִי, שֶׁהוּא חַיֵּב לוֹ לֹא אָמַר כְּלוּם: עַד שִׁיאֲמַר בְּפָנֵינוּ הוֹדָה לוֹ, שֶׁהוּא חַיֵּב לוֹ. וְהָיוּ מַכְנִיסִין אֶת הָעֵד הַשֵּׁנִי, וּבוֹדְקִין אוֹתוֹ כָּךְ. נִמְצָאוּ דְּבָרֵיהֶם מְכֻוֹנִין נוֹשָׁאִין וְנוֹתְנִין בַּדָּבָר, וְגוֹמְרִין הַדִּין.

ד. הַמְטָמִין עֵדִים לַחֲבֵרוֹ, וְהוֹדָה לוֹ בֵּינוּ לְבֵין חֲבֵרוֹ, וְהָעֵדִים רוֹאִין וְשׁוֹמְעִין שֶׁהוּא אוֹמֵר לוֹ, וְדָאִי יֵשׁ לָךְ אֶצְלִי כָךְ וְכָךְ, אָבֵל אָנִי מַתִּירָא, שְׁמָא תַכְפִּנִי בַּדִּין לְמַחֵר הָרִי זֶה אֵינָה עֵדוֹת: עַד שִׁיּוֹדָה בְּפָנֵי עֵדִים.

ה. אֶחָד הַמוֹדָה בְּפָנֵי עֵדִים, וְאָמַר דֶּרֶךְ הוֹדָיָה זֶה יֵשׁ לוֹ אֶצְלִי כָךְ וְכָךְ, אוֹ שֶׁאָמַר אֶתֶם עֲדֵי, אוֹ הָיוּ עָלִי עֵדִים בֵּין שֶׁאָמַר הַלּוֹוֶה, בֵּין שֶׁאָמַר הַמְּלוֹה וְשִׁתַּק הַלּוֹוֶה דֶּרֶךְ מֵאֲמִין לְדְּבָרָיו הָרִי אֵלּוֹ עֵדִים. וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר אִם קָנוּ מִיָּדוֹ, אוֹ שֶׁאָמַר לָהֶם כְּתִבוּ עָלַי שֶׁטֶר שִׁישׁ לָזֶה אֶצְלִי כָךְ וְכָךְ, וְכָל כִּיּוֹצֵא בְּדְּבָרִים אֵלּוֹ הָרִי הֵן הוֹדָיָה, וּמַעֲיִדִין עַל פִּיהָ.

ו. תִּלְמִיד שֶׁאָמַר לוֹ רַבּוֹ, יוֹדַע אֶתָּה שְׁאֵם נוֹתְנִין לִי כָל מָמוֹן הָעוֹלָם אֵינִי מְשַׁקֵּר, מָנָה לִי אֶצֶל פְּלוֹנִי וַיֵּשׁ לִי עָלָיו עַד אֶחָד, לָךְ וְהַצֵּטְרָף עִמּוֹ אִם נִצֵּטְרָף, הָרִי זֶה עַד שֶׁקֶר. אָמַר לוֹ בּוֹא וְעִמַּד עִם הָעֵד, וְלֹא תַעֲיֵד, אֲלֵא כִּדֵּי שִׁירָאָה הַלּוֹוֶה וַיִּפְחַד וַיַּעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁאֶתֶם שְׁנֵי עֵדִים, וַיּוֹדָה מֵעַצְמוֹ הָרִי זֶה אֶסוּר לוֹ לַעֲמֹד וּלְהִרְאוֹת שֶׁהוּא עַד, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ מַעֲיֵד. וְעַל זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ נֶאֱמַר "מִדְּבַר-שֶׁקֶר, תִּרְחֹק" (שמות כג, ז).

ז. הַשּׁוֹכֵר עֲדֵי שֶׁקֶר לְהַעֲיֵד לַחֲבֵרוֹ פְּטוּר מִדִּינֵי אָדָם, וְחַיֵּב בְּדִינֵי שָׁמַיִם. וְכֵן עַד שֶׁכָּבַשׁ עֲדוֹתוֹ, וְלֹא הָעִיד פְּטוּר מִדִּינֵי אָדָם, וְחַיֵּב בְּדִינֵי שָׁמַיִם.

הלכות עדות פֶּרֶק יח

א. מִי שֶׁהֵעִיד בְּשֶׁקֶר, וְנוֹדַע בְּעֵדִים שֶׁהֵעִיד בְּשֶׁקֶר זֶה הוּא הַנִּקְרָא עַד זִוְמִם. וּמִצּוֹת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת לוֹ, כְּמוֹ שֶׁרָצָה לַעֲשׂוֹת בְּעֵדוֹתָיו: אִם בַּעֲבָרָה שֶׁחִיבִין עָלֶיהָ סִקְלָה הֵעִידוּ וְהוֹזְמוּ, נִסְקָלִין כָּלָן; וְאִם שֶׁרָפָה, נִשְׂרָפִין; וְכֵן שְׁאֵר הַמִּיתוֹת.

ב. ואם העידו במלקות לוקה כל אחד מהן, כשאר מחיבי מלקות: אומדין כוחו, ומפין אותו. ואם העידו עליו לחיבו ממון משלשין הממון ביניהן לפי מנין העדים, כל אחד ואחד חלק המגיע לו; ואינן לוקין במקום תשלומין.

ג. במה דברים אמורים, בעדים שהוזמו. אבל שתי פתי עדים המכחישות זו את זו, אין כאן עדות; ואין עונשין את אחת מהן, לפי שאין אנו יודעים מי היא הפת השקרנית.

ד. ומה בין הכחשה להזמה: ההכחשה בעדות עצמה זאת אומרת הנה הדבר הזה, וזאת אומרת לא הנה, או יבוא מכלל דבריה, שלא הנה. וההזמה בעדים עצמן; ואלו העדים שהזימום אינן יודעים אם נהיה הדבר, או לא נהיה.

ה. פיצד: עדים שבאו ואמרו, ראינו זה שהרג את זה, או לזה מזה, ביום פלוני במקום פלוני, ואחר שהעידו ונבדקו, באו שנים עדים אחרים ואמרו, ביום זה ובמקום זה היינו עמכם ועם אלו כל היום, ולא היו דברים מעולם, לא זה הרג את זה, ולא זה הלוח את זה הרי זה הכחשה.

ו. וכן אם אמרו להם, היאך אתם מעידים כך, וזה ההורג או הנהרג או הלוח או המלוח, הנה עמנו ביום זה במדינה אחרת הרי זה עדות מכחשת: שזה כמי שאמר לא הרג זה את זה, ולא זה הלוח זה שהרי עמנו הנה, ולא נהיה דבר זה. וכן כל פיוצא בדברים אלו.

ז. אבל אם אמרו להם, אנו אין אנו יודעים אם זה הרג זה ביום זה בירושלים, כמו שאתם אומרים, או לא הרגו, ואנו מעידים, שאתם עצמכם הייתם עמנו ביום זה בבבל הרי אלו זוממין, ונהרגין או משלמין: הואיל והעדים שהזימו אותם לא השגיתו על עצמה של עדות כלל, אם היא אמת או שקר. וזה שהאמינה תורה עדים האחרונים על העדים הראשונים, גזרת הכתוב היא.

ח. אפלו היו העדים הראשונים מאה, ובאו שנים והזימום ואמרו להם, אנו מעידים שאתם המאה, כלכם עמנו הייתם במקום פלוני הרי אלו נענשין על פיהם: שהשנים כמאה, ומאה כשנים. וכן בשתי פתי עדים המכחישות זו את זו אין הולכין אחר הרב, אלא דוחין את שתיהן.

ט. עדים זוממין, אינן צריכין התראה. ועדים שהכחשו, ולבסוף הוזמו הרי אלו נהרגין, או לוקין, או משלמין: מפני שההכחשה תחלת הזמה היא, אלא שעדין לא נגמרה.

י. אין מזימין את העדים, אלא בפניהם; ומכחישין את העדים, שלא בפניהם. ועדים שהוזמו שלא בפניהם, הרי הכחשו; לפיכך אם מתו העדים שהזימום קדם שיזימו אותם בפניהם אין כאן עדות, שהרי הכחישו זו את זו.

יא. עדי נפשות שהכחשו ולא הוזמו אפלו בא הנהרג ברגליו, אינן לוקין: מפני שהוא לאו שנתן לאזהרת מיתת בית דין, ואין לוקין עליו. אבל בית דין מכין אותן מפת מרדות, כפי מה שיראו.

יב. עדים זוממין צריכין הכרזה. והיאך היא ההכרזה שלהן: כותבין ושולחין לכל עיר ועיר, פלוני ופלוני העידו בכך וכך

והוֹזְמוּ; וְהִרְגָנוּם, אוּ לָקוּ בַּפָּנִינוּ, אוּ עֲנֵשְנוּ אוֹתָם כִּךְ וּכְךְ
דִּינָרִין: שֶׁנֶּאֱמַר "וְהִנְשְׂאָרִים, יִשְׁמְעוּ וִירָאוּ" (דברים יט, כ).

יג. חִיּוּב הָעֵדִים הַזּוֹמְמִין לְשֵׁלֶם בְּמָקוֹם שְׁחִיבִין לְשֵׁלֶם קָנֶס
הוּא, וּלְפִיכֶךְ אֵין מְשַׁלְמִין עַל פִּי עֶצְמָן. כִּיצַד: הָרִי שֶׁהָעִידוּ,
וְנִחְקְרָה עֲדוּתָן בְּבֵית דִּין, וְאַחֵר כִּךְ אָמְרוּ שְׁנֵיהֶם עֲדוּת שְׁקָר
הָעֵדָנוּ, וְאֵין לָזֶה אֶצֶל זֶה כָּלוּם, אוּ שֶׁאָמְרוּ הָעֵדָנוּ עַל זֶה בְּכֶךְ
וּכְךְ, וְהוֹזְמָנוּ אֵין מְשַׁלְמִין עַל פִּיהֶם.

יד. אָבֵל אִם אָמְרוּ הָעֵדָנוּ עַל זֶה, וְהוֹזְמָנוּ בְּבֵית דִּינוֹ שֶׁלְּפָלוֹנִי,
וְנִתְחַיְבָנוּ לְתֵן לוֹ כִּךְ וּכְךְ הָרִי אֵלּוּ מְשַׁלְמִין, שְׂזוּ הוֹדָאָה בְּמָמוֹן
שֶׁנֶּגְמַר דִּינָם לְתֵן אוֹתוֹ. וְאִם אָמַר הָאֶחָד כִּךְ, מְשַׁלֵּם חֲלָקוֹ.

הַלְבוֹת עֲדוּת פֶּרֶק יט

א. שְׁנַיִם שֶׁהָעִידוּ וְאָמְרוּ, בְּמִזְרַח הַבֵּירָה הָרַג זֶה אֶת הַנֶּפֶשׁ
בְּשַׁעֲהַ פְּלוֹנִית, וּבָאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ לָהֶן, בְּמַעֲרֵב הַבֵּירָה הַזֹּאת
הָיִיתָם עִמָּנוּ בַּעֲת הַזֹּאת אִם יָכוֹל הָעוֹמֵד בְּמַעֲרֵב לִרְאוֹת מֶה יֵשׁ
בְּמִזְרַח, אֵינָן זוֹמְמִין; וְאִם אֵינוּ יָכוֹל לִרְאוֹת, הָרִי אֵלּוּ זוֹמְמִין.
וְאֵין אוֹמְרִין שְׁמָא מְאוּר עֵינֵיהֶם שְׁלִרְאוּשׁוֹנִים רַב, וְרוֹאִין
מִרְחוֹק יֵתֵר מִכָּל אָדָם.

ב. וְכֵן אִם הָעִידוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ, בְּבֶקֶר הָרַג זֶה אֶת הַנֶּפֶשׁ
בִּירוּשָׁלַיִם, וּבָאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ לָהֶן, בְּיוֹם זֶה בְּעָרֵב הָיִיתָם עִמָּנוּ
בְּלוֹד אִם יָכוֹל אָדָם לְהֵלֵךְ אֶפְלוֹ עַל הַסּוֹס מִירוּשָׁלַיִם לְלוֹד
מִבֶּקֶר עַד עָרֵב, אֵינָן זוֹמְמִין; וְאִם אֵינוּ יָכוֹל לְהִגִּיעַ, הָרִי אֵלּוּ
זוֹמְמִין. וְאֵין אוֹמְרִין שְׁמָא כֹר קַל בְּיוֹתֵר נִזְדַּמֵּן לָהֶן, וְקָפְלוּ
בּוֹ אֶת הַדֶּרֶךְ; אֲלֹא בְּדִבְרֵי הַמִּצְוִי הַיָּדוּעַ לְכָל, מְשַׁעֲרִין לְעוֹלָם
וּמְזִימִין אוֹתָן.

ג. שְׁנַיִם שֶׁאָמְרוּ בְּאַחַד בִּשְׁבַּת הָרַג זֶה אֶת הַנֶּפֶשׁ, וּבָאוּ שְׁנַיִם
וְאָמְרוּ בְּיוֹם זֶה עִמָּנוּ הָיִיתָם בְּמָקוֹם אַחֵר רְחוֹק, אָבֵל בְּיוֹם
שְׁלֹאֲחֵר יוֹם זֶה הָרַגוּ בְּיָדָאִי אֶפְלוֹ הָעִידוּ הָאַחֲרוֹנִים שֶׁקָּדָם
כִּמָּה יָמִים הָרַגוּ הָרִי זֶה הַהוּרַג עִם עֲדָיו הָרְאוּשׁוֹנִים נִהְרָגִין,
שֶׁהָרִי הוֹזְמוּ: שְׁבַעַת שֶׁהָעִידוּ שֶׁהָרַג, עֲדִין לֹא נִגְמַר דִּינוֹ לְהָרַג.

ד. אָבֵל אִם בָּאוּ שְׁנֵי עֲדִים בְּשָׁלִישִׁי בִּשְׁבַת וְאָמְרוּ, בְּאַחַד בִּשְׁבַת
נִגְמַר דִּינוֹ שֶׁלְּפָלוֹנִי לְהָרִיגָה, וּבָאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ, בְּאַחַד בִּשְׁבַת
עִמָּנוּ הָיִיתָם בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי הָרְחוֹק, אֲלֹא מַעֲרֵב שְׁבַת נִגְמַר דִּינוֹ,
אוּ בְּשָׁנִי בִּשְׁבַת נִגְמַר דִּינוֹ אֵין עֲדִים אֵלּוּ שֶׁהוֹזְמוּ נִהְרָגִין: שֶׁהָרִי
מִכָּל מָקוֹם בַּעֲת שֶׁהָעִידוּ עָלָיו, כִּכֵּר נִגְמַר דִּינוֹ לְהָרִיגָה.

ה. וְכֵן לַעֲנִין תְּשֻׁלוּמֵי קָנֶס. כִּיצַד: בָּאוּ שְׁנַיִם בְּשָׁלִישִׁי בִּשְׁבַת
וְאָמְרוּ, בְּאַחַד בִּשְׁבַת גָּנֵב וְטֵבַח וְנִגְמַר דִּינוֹ, וּבָאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ,
בְּאַחַד בִּשְׁבַת עִמָּנוּ הָיִיתָם בְּמָקוֹם רְחוֹק, אָבֵל מַעֲרֵב שְׁבַת נִגְמַר
דִּינוֹ אֶפְלוֹ אָמְרוּ בְּשָׁנִי בִּשְׁבַת גָּנֵב וְטֵבַח וְנִגְמַר דִּינוֹ אֵין עֲדִים
אֵלּוּ שֶׁהוֹזְמוּ מְשַׁלְמִין: שֶׁהָרִי מִכָּל מָקוֹם בַּעֲת שֶׁהָעִידוּ עָלָיו,
חַיִּב הִיָּה לְשֵׁלֶם. וְכֵן כָּל כְּיוּצָא בְּזֶה.

ו. אֵין עֲדֵי הַשָּׁטֵר נַעֲשִׂין זוֹמְמִין, עַד שִׁיאָמְרוּ בְּבֵית דִּין, שָׁטֵר
זֶה בְּזַמְנוֹ כְּתַבְנוּהוּ, וְלֹא אַחֲרָנוּהוּ. אָבֵל אִם לֹא אָמְרוּ כֵן אָף עַל
פִּי שְׁזַמְנוֹ שֶׁלְּשָׁטֵר בְּאַחַד בְּנִיסָן בִּירוּשָׁלַיִם, וּבָאוּ עֲדִים וְהָעִידוּ
שֶׁעֲדֵי הַשָּׁטֵר הָיוּ עִמָּהֶם בְּיוֹם זֶה בְּכָבֵל הַשָּׁטֵר כְּשֶׁרוֹוְהָעֲדִים

כְּשֵׁרִים: שְׁאִפְשֶׁר שְׁאַחֲרוּהוּ וּכְתֹבֵהוּ; וּכְשֶׁהִיוּ בִירוּשָׁלַיִם
בְּאַחַד בְּאֶדָר כָּתְבוּ שֵׁטֶר זֶה שֵׁם, וְאַחֲרוֹ זְמַנּוֹ וְכָתְבוּ זְמַנּוֹ נִסָּן.

ז. אָמְרוּ בְּזְמַנּוֹ כְּתֹבֵנּוּהוּ, וְהוֹזְמוּ אִם יֵשׁ עֵדִים שְׂיֻדְעִים הַיּוֹם
שֶׁחֲתָמוּ בּוֹ עַל שֵׁטֶר זֶה, אוֹ עֵדִים שֶׁרָאוּ זֶה הַשֵּׁטֶר וְחֲתִימַת יָדָם
בּוֹ בַּיּוֹם פְּלוֹנִי כִּיּוֹן שֶׁהוֹזְמוּ, הָרִי נִפְסְלוֹ לְמַפְרַע מִיּוֹם שְׁנוֹדָע
שֶׁחֲתָמוּ עַל הַשֵּׁטֶר: שֶׁהָעֵדִים הַחוֹתָמִין עַל הַשֵּׁטֶר, הָרִי הֵן כְּמִי
שֶׁנִּחְקְרָה עֲדוּתָן בְּבֵית דִּין בַּעַת הַחֲתִימָה.

ח. אָבֵל אִם אֵין עֵדִים שֶׁרָאוּ עֲדוּתָן, וְלֹא רָאוּ הַשֵּׁטֶר מִקֵּדָם
אֵינָן נִפְסְלִין אֲלָא מֵעַת שֶׁהָעִידוּ בְּבֵית דִּין שֶׁזֶה כָּתָב יָדָן, וְאָמְרוּ
בְּזְמַנּוֹ כְּתֹבֵנוּ: שְׁאִפְשֶׁר שְׁבִיּוֹם זֶה שֶׁהָעִידוּ בְּבֵית דִּין, בּוֹ בַּיּוֹם
חֲתָמוּ עַל הַשֵּׁטֶר שְׂיֵשׁ לוֹ כְּמָה שָׁנִים, וְהֵם שֶׁקְרוּ וְאָמְרוּ, בְּזְמַנּוֹ
כְּתֹבֵנוּ.